

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2024**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

1. Λάθος (ίνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους οἰκῶμεν ἰδίοις ἑκάστοι διωρισμένοι δικαίοις, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους ἡγώμεθα δημότας καὶ πολίτας).
2. Σωστό (ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντρεφομένης).
3. Λάθος (Οὐ γάρ, ὥς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ).
4. Σωστό (οὓς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὅπλοις βιαζόμενος καὶ εἰς ταὐτὸ συνενεγκὼν τὰ πανταχόθεν).
5. Λάθος (συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἄλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς).

B1. Στο κείμενο αναφοράς ο Πλούταρχος επιδιώκοντας να εξιδανικεύσει τον Μ. Αλέξανδρο, συσχετίζει την πολιτική του μεγάλου ηγέτη με την ουτοπική ιδέα που οραματίστηκε ο ιδρυτής της Στοάς. Στο δοθέν απόσπασμα («κοινὸς ἦκειν θεόθεν...πάντας»), ο Πλούταρχος αποδίδει στον Αλέξανδρο ορισμένα χαρακτηριστικά: α) κοινὸς ἦκειν θεόθεν ἀρμοστής καὶ β) διαλλακτῆς τῶν ὅλων νομίζων.

Αναλυτικότερα, προβάλλεται η πεποίθηση πως με την εκστρατεία και τις ενέργειές του εκπλήρωνε μια θεϊκή αποστολή (ἦκειν θεόθεν) η οποία περιελάμβανε όχι μόνο την επιβολή μιας οικουμενικής τάξης πραγμάτων (κοινὸς ἀρμοστής) αλλά και τη συμφιλίωση ὅλων τῶν λαῶν (διαλλακτῆς τῶν ὅλων). Ο Πλούταρχος θεωρούσε πως ο Αλέξανδρος οραματιζόταν ένα οικουμενικό κράτος στο οποίο ὅλοι οι λαοὶ θα ζούσαν ἰσότημα και δεν θα αισθάνονταν κάποιοι ὅτι ἦταν υποταγμένοι σε ἄλλους, πράγμα που θα γεννούσε εξεγέρσεις και συνωμοσίες ἀπὸ τη μία πλευρά, αλλά και τιμωρητικές συμπεριφορές ἀπὸ την πλευρά του κατακτητή.

Προκειμένου να επιτευχθεῖ η ειρηνική ένταξη των φυλών και των λαῶν που συναντούσε κατὰ την εκστρατεία του χρησιμοποιούσε τη δύναμη των ὀπλῶν για ὅσους δὲν ἐπειθε να ενωθοῦν μαζί του χωρίς ἀντίσταση (συνῆγε τοῖς ὅπλοις βιαζόμενος). Η ενσωμάτωση των κατακτημένων λαῶν στο κράτος του επιτυγχάνεται μέσα ἀπὸ ἓνα πρόγραμμα πολιτισμικῆς ομογενοποίησης που προβλέπει την ἀνάμειξη τῶν ἠθῶν και ἐθίμων, ὥστε ὅλοι μαζί να συναποτελέσουν ἓνα ἀρμονικὸ σύνολο, στο οποίο ο καθένας θα εἶχε τη θέση του, την ἀνάμειξη των διαφορετικῶν τρόπων ἐνδυσσης (κοινὰς ἐσθῆτας) και διατροφῆς (κοινὰς τραπέζας) καθὼς ἐπίσης και την ἐνθάρρυνση ἢ οργάνωση μεικτῶν γάμων, οι οποίοι ἀποτελέσαν ἓνα ἀποτελεσματικὸ μέσο για τη συμφιλίωση Ἑλλήνων και Περσῶν.

Συγκεκριμένα, την ἀνοίξη ἢ το καλοκαίρι του 324 π.Χ. εορτάστηκαν η ολοκλήρωση της κατάκτησης της Περσίας και η επιτυχία της εκστρατείας στην Ἰνδική χερσόνησο. Στη πλαίσιο της λαμπρῆς αὐτῆς εορτῆς τελέσθηκαν και ομαδικοὶ γάμοι

Μακεδόνων με Περσίδες. Οι περισσότεροι στρατηγοί του Αλέξανδρου και περίπου 10.000 Έλληνες νυμφεύτηκαν Περσίδες. Μάλιστα, οι γάμοι αυτοί τελέστηκαν σύμφωνα με τα περσικά έθιμα. Ο ίδιος ο Αλέξανδρος παντρεύτηκε την Παρυσάτιδα, την κόρη του Αρταξέρξη του Γ', τη Ρωξάνη, τη θυγατέρα του σατράπη της Σογδιανής, την κόρη του Δαρείου του Γ' Στάτειρα με στόχο να εξυπηρετήσει πολιτικές σκοπιμότητες.

Ο Πλούταρχος εκφράζει πολύ παραστατικά την πολιτική του Αλέξανδρου με μια παρομοίωση-μεταφορά. Παρομοιάζει την πολιτική του Αλέξανδρου για τη συμφιλίωση όλων των λαών, με την ανάμειξη οίνου και νερού μέσα σε ένα μεγάλο συμποσιακό αγγείο (*έν κρατήρι*). Όλες οι παραπάνω ενέργειες βοήθησαν τον Αλέξανδρο να επεκτείνει και να σταθεροποιήσει την κυριαρχία του.

Ο Πλούταρχος για τους σκοπούς του δικού του έργου συνδέει στοιχεία της ουτοπικής στωικής πόλης με την πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου, ο οποίος έχει χαρακτηριστικά φιλοσόφου· και κάνει έναν αναχρονισμό: η δράση του Ζήνωνα ξεκίνησε γύρω στο 300 π.Χ., 23 χρόνια μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου. Ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται να εδραιώνει μία διαφορετική αντίληψη για την πατρίδα.

Στα ελληνιστικά χρόνια μετά τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) υπάρχει ουσιαστική αλλαγή του προσανατολισμού που επηρεάζει τη φιλοσοφία. Όσο η αρχαία πόλις χάνει τη σημασία της ως πηγή και μέτρο των αξιών και επιβάλλεται η ισχύς των μεγάλων κρατών, ο πολίτης νιώθει ότι τα κοινά αποφασίζονται χωρίς τη έχει σπάσει σε κομμάτια απρόσιτα σε όλους. Οι Κυνικοί επαναπροσδιορίζουν τη σημασία του όρου πατρίδα. Καθώς το άτομο δεν προσδένεται ούτε περιορίζεται στην πόλη και τον τόπο του, **ο όρος διευρύνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο τον κόσμο**. Η αντίληψη ότι υπάρχει ουσιαστική και φυσική σύνδεση του καθενός με την ανθρωπότητα, η προτεραιότητα της ανθρώπινης ιδιότητας, είναι η βάση του στωικού κοσμοπολιτισμού.

B2.

Ο Στωικός Ζήνων διαπιστώνει ότι η πόλη-κράτος λειτουργεί ως κέντρο διαρκούς ανταγωνισμού εξ αιτίας λανθασμένων διακρίσεων και σχέσεων υποταγής, οι οποίες πιθανόν να οδηγήσουν σε λανθασμένες κρίσεις, πάθη, κακία και φαυλότητα. Ο Ζήνων, λοιπόν, κάνει τη δική του, εναλλακτική, πολιτική πρόταση για την ιδανική πολιτεία, στο πλαίσιο όμως μιας εποχής που αλλάζει. Πρόκειται, ίσως, για μία κοινότητα σοφών και ενάρετων ανθρώπων, όπου η ιδιότητα του πολίτη είναι μία μόνο πτυχή της ηθικής προσωπικότητας.

Η βασική θέση του Ζήνωνα είναι: α) να μη νιώθουμε τους εαυτούς μας ως κατοίκους ξεχωριστών πόλεων ή δήμων, οι οποίοι ακολουθούν τους ιδιαίτερους κανόνες δικαίου που έχουν θεσπιστεί σε καθεμία πόλη ή σε κάθε δήμο χωριστά (αποφατική διατύπωση-άρση), αλλά προτείνει (καταφατική διατύπωση), β) να θεωρούμε πως όλοι οι άνθρωποι είναι συνδημότες και συμπολίτες γ) να επικρατεί ένας κοινός τρόπος ζωής (*εἷς βίος*), δηλαδή με αξίες, ήθη, έθιμα κοινά για όλους. Επίσης, να υπάρχει μία ενιαία τάξη (*εἷς κόσμος*), δηλαδή ένας κοινός τρόπος οργάνωσης ως αποτέλεσμα ενός κοινού νόμου εξασφαλίζοντας την ευνομία, την αρμονία και την ομόνοια μεταξύ των ανθρώπων. Το ιδανικό κράτος, λοιπόν, όπως το σχεδίασε ο Ζήνων, δεν αναγνωρίζει τους φραγμούς της εθνικότητας ή του ιστορικού κράτους. Η στωική ουτοπία δεν είναι παρά μία έλλογη συμβιωτική κοινότητα όλων

των ανθρώπων, μία ιδανική παγκόσμια αυτοκρατορία, καθώς θα περιέκλειε όλα τα μέρη του κόσμου και θα περιελάμβανε όλους τους ανθρώπους, χωρίς να υφίστανται φυλετικές, θρησκευτικές, νομικές, πολιτικές και πολιτισμικές διακρίσεις μεταξύ τους. Ακόμη, δεν θα υπήρχε η διάκριση των πολιτών της πόλης σε ελεύθερους και δούλους, επειδή η κοινωνία της θα ήταν ενιαία. Αυτό που θα ένωνε τους ανθρώπους δεν θα ήταν ο εξαναγκασμός των ανθρώπινων νόμων, αλλά η δική τους εκούσια συναίνεση. Αξιοσημείωτη είναι και η χρήση της παρομοίωσης (*«ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῷ συντρεφομένης»*). Με την παρομοίωση αυτή αλλά και την οπτική εικόνα, όπου στο πλαίσιο μιας αγέλης τα ζώα δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο για την εξασφάλιση της τροφής καθώς τα ζώα διαβιούν σύμφωνα με τον φυσικό νόμο, τονίζεται ότι αυτή η οικουμενική Πολιτεία (των σοφών) θεμελιώνεται πάνω στον κοινό - δηλαδή στον αληθινό και φυσικό - νόμο, και όχι εκείνο των συμβάσεων, όχι στο θετό δίκαιο που είναι διαφορετικό σε κάθε πόλη-κράτος· κατά συνέπεια ο νόμος εξισώνεται με τον ορθό λόγο, ο νόμος μετατρέπεται σε φωνή της συνείδησης, σε εσωτερικό ηθικό νόμο και δεν συνιστά τεχνητή εξωτερική επιβολή.

Στο έργο *«Τὰ εἰς ἑαυτὸν»* ο Ρωμαῖος αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος καταγράφει τους στοχασμούς του με βάση τη στωική φιλοσοφία. Συγκεκριμένα, μας προτρέπει να υπακούμε στους φυσικούς νόμους, θεωρώντας ότι δεν είμαστε μονάδες, αλλά μέρη ενός συνόλου και ότι μας συνδέει μία συγγένεια (*«Εἰμαι μέρος ενός συνόλου που υπακούει σε φυσικούς νόμους»*). Σύμφωνα με τα παραπάνω δεν πρέπει να δυσανασχετούμε, καθώς προέχει το κοινό καλό και το σύμπαν κάνει τα πάντα προς αυτήν την κατεύθυνση (*«δεν θα δυσανασχετήσω με ... προς το συμφέρον του»*). Θα πρέπει να νιώθουμε ευχαριστημένοι με ό,τι κι αν προκύψει (*«θα μένω ευχαριστημένος, ό,τι και να προκύψει... τίποτε τῷ ἀκοινώνητο»*) έχοντας απόλυτη εμπιστοσύνη στη μέριμνα της φύσης και να σεβόμαστε τους συμπολίτες μας.

Συνεπώς, και οι δύο στωικοί φιλόσοφοι οραματίζονται μία κοινωνία όπου ο εγωισμός και οι ατομικές παραρμήσεις δε θα υπερτερούν έναντι του καλού του κοινωνικού συνόλου. Οι πολίτες αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους όχι ως μονάδες αλλά ως μέρος ενός όλου που υπακούει στον φυσικό νόμο.

B3.

- α) ένταση
- β) προαιρετική
- γ) κράση
- δ) πληθυσμού
- ε) χρήσης

B4.

- 1γ.
- 2α.
- 3β.
- 4α
- 5α

Γ1. Οι Αθηναίοι αρχηγοί στη Σάμο και, ιδιαίτερα, ο Θρασύβουλος, ο οποίος είχε πάντα βέβαια την ίδια γνώμη, αφότου έφερε τόσο μεγάλη αλλαγή στα πολιτικά πράγματα (την πολιτική κατάσταση), με αποτέλεσμα να ανακληθεί από την εξορία ο

Αλκιβιάδης, και τέλος, με συνέλευση έπεισε τους περισσότερους από τους στρατιώτες, και, αφού αυτοί αποφάσισαν την ανάκληση και την (απόδοση) αμνηστίας στον Αλκιβιάδη, (ο Θρασύβουλος) αφού έπλευσε προς τον Τισσαφέρνη έφερε τον Αλκιβιάδη πίσω στη Σάμο, επειδή θεωρούσε ότι μόνη σωτηρία ήταν να (αν κατόρθωνε να) μετατρέψει τον Τισσαφέρνη από (φίλο) των Πελοποννησίων σε φίλο αυτών των ίδιων (των Αθηναίων).

Γ2.

Στη συνέλευση που γίνεται ο Αλκιβιάδης παρουσιάστηκε παραπονούμενος για τα δεινά που υφίσταται στην εξορία του (*τὴν τε ἰδίαν ξυμφορὰν τῆς φυγῆς ἐπητιάσατο καὶ ἀνωλοφύρατο ὁ Αλκιβιάδης*). Έπειτα, αναφέρθηκε εκτεταμένα στην πολιτική κατάσταση, δίνοντας στους Αθηναίους μεγάλες ελπίδες για το μέλλον (*καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν πολλὰ εἰπὼν ἐς ἐλπίδας τε αὐτοὺς οὐ σμικρὰς τῶν μελλόντων καθίστη*). Στο σημείο αυτό μεγαλοποίησε πολύ την επιρροή που ασκούσε στον Τισσαφέρνη, γιατί πίστευε ότι έτσι θα φόβιζε τους ολιγαρχικούς της Αθήνας (*καὶ ὑπερβάλλον ἐμεγάλυνε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν παρὰ τῷ Τισσαφέρνει ἵνα οἱ τε οἴκοι τὴν ὀλιγαρχίαν ἔχοντες φοβοῖντο αὐτὸν*) και ότι θα πετύχαινε ταχύτατα τη διάλυση των πολιτικῶν συλλόγων τους (*καὶ μᾶλλον αἱ ξυνωμοσίαι διαλυθεῖεν*). Επίσης, επεδίωκε να ενισχύσει το κύρος και την επιβολή του στους στρατιώτες της Σάμου (*καὶ οἱ ἐν τῇ Σάμῳ τιμιώτερόν τε αὐτὸν ἄγοιεν*) και να τους ενθαρρύνει (*καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πλέον θαρσοῖεν*). Τέλος, με αυτή του τη στάση προσδοκούσε ότι οι εχθροί θα άρχιζαν να τρέφουν σημαντικές αμφιβολίες για τον Τισσαφέρνη και ότι θα απελπίζονταν (*οἱ τε πολέμιοι τῷ Τισσαφέρνει ὥς μάλιστα διαβάλλοιντο καὶ [ἀπὸ] τῶν ὑπαρχουσῶν ἐλπίδων ἐκπίπτειν*).

Γ3.α. πλήθεσι(ν), ιδιαίτεραν/ιδιωτέρα, πλείστα, ὑμᾶς αὐτάς, ὑπαρχόντων, ἐλπίδι

Γ3.β. πέπεικε/(πέπειθε), ἐψηφισμένων, πεπλευκῶς, καταγήοχεν/κατήχεν

Γ4.α.

τὰ πράγματα: Αντικείμενο στο ρήμα *μετέστησε*.

ἄδειαν: Αντικείμενο άμεσο στη μετοχή *ψηφισαμένων*.

ὥς τὸν Τισσαφέρνην: Εμπρόθετος προσδιορισμός (επιρρηματικός) που δηλώνει κατεύθυνση/κίνησε σε πρόσωπο στη μετοχή *πλεύσας*.

ἐκκλησίας: Υποκείμενο της (χρονικής απόλυτης) μετοχής *γενομένης*.

τῶν μελλόντων: Επιθετική μετοχή που λειτουργεί συντακτικά ως γενική αντικειμενική στο ουσιαστικό *ἐλπίδας*.

οἴκοι: Επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει στάση σε τόπο στη μετοχή *ἔχοντες*.

τῷ Τισσαφέρνει: Δοτική αντικειμενική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός στο *οἱ τε πολέμιοι*.

Γ4.β. Η μετοχή που δίνεται προς εξέταση είναι δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα κατήγεν και δηλώνει το προτερόχρονο. Θα αναλυθεί σε ισοδύναμη δευτερεύουσα χρονική πρόταση με εισαγωγή το χρονικό σύνδεσμο ἐπεὶ και εκφορά με οριστική Αορίστου ως εξής: Ἐπεὶ (ὁ Θρασύβουλος) έπλευσε.